The prohibition of discrimination (art.14 of the Convention for the protection of the Human Rights and Fundamental Freedoms): the achievement of a European conception in the Penal Law of the Republic of Moldova

Interzicerea discriminării (art.14 al Convenţiei pentru apărarea Drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale): Ralizarea unei concepţii europene în legea penală a Republicii Moldova

Vitalie STATI*

Abstract:

In the framework of the present study, it is disclosed that, comparatively, according to the hypothesis provided for by lett.a) art.176 PC RM, the act of breaching the equality in rights of the citizens embraces certain similarities with the act stipulated at par.(2) art.297 of the Penal Code of Romania. Likewise, the deed provided for by art.176 PC RM comprehends other similitudes with the deed provided for by art.369 of the Romanian Penal Code. We reach the conclusion that the Decree of the Government of Romania nr.137/200 regarding the prevention and penalization of all the discrimination forms contravenes any of the discrimination forms, in the case when the respective deed is not subject to penal law. At the same time, the Romanian penal law is lacking a unitary incrimination by means of which would be sanctioned the grave discrimination acts. It is argued that the provision of art.176 PC RM includes some imperfections that deter the application in practice of this norm: 1) the provision incriminates the act of breaching the equality in rights of the citizens – a possible discriminatory act towards the non-citizens of the Republic of Moldova, as well as towards the stateless people; 2) in art.176 PC RM the list of situations when the undiscriminatory principle may be breached is presented in a very approximate and limited way; 3) art.176 PC RM needs ampler explanations, given that the incrimination of a general and generic breach of the rights and freedoms ensured by the Constitution and other laws, even with the explanation that it has to reckon on discrimination, does not succed in assuring the exact understanding of the type of illicit demeanour and

* Conferenţiar universitar, doctor în drept, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova, Chişinău, Republica Moldova.

STATI, V., (2010) The prohibition of discrimination
(art.14 of the Convention for the protection of the Human Rights and Fundamental Freedoms): the achievement of a European conception in the Penal Law of the Republic of Moldova in Jurnalul de Studii Juridice, Anul V, Nr. 1-2/2010

contravenes to the principle of legality, from the viewpoint of predictableness, sanctioned by art.7 of the European Convention of Human Rights, etc.

Keywords:
discrimination, undiscriminatory principle, equality in front of penal law, offence, circumstances.

1. Tema discriminării suscită un interes major şi, totodată, nu mai puține controverse, necesitând o luare de poziție la nivelul întregii societăţi precum şi dezvoltarea unor strategii de investigație, prevenire şi combatere.

Principiul nediscriminării reprezintă un pilon important al politicii sociale comunitare, iar egalitatea oportunităţilor reprezintă cadrul necesar realizării politicii sociale la nivel național şi european. Existența normelor care impun garanţii eficiente împotriva discriminării şi practicilor discriminatorii este absolut necesară într-o societate democratică.

În conformitate cu art.14 al Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale (în continuare – CEDO)*, exercitarea drepturilor şi libertăților recunoscute de prezenta convenție trebuie să fie asigurată fără nici o deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naştere sau orice altă situație. Inițial, Curtea Europeană a statuat în sensul că principiul nediscriminării nu are o existență independentă, fiind subordonat invocării unei încălcări a unuia dintre drepturile ori a uneia dintre libertățile garantate de CEDO. Totuşi, ulterior, Curtea Europeană a revenit asupra acestei practici, afirmând aplicabilitatea principiului nediscriminării de o manieră independentă, ori de câte ori CEDO lasă statelor semnatare o anumită marjă de apreciere în a aduce restricții unor drepturi sau libertăți ori în alegerea mijloacelor de realizare a acestora, dacă această facultate este utilizată într-un mod discriminatoriu.

De asemenea, principiul nediscriminării derivă şi din standardele prevăzute în dreptul european, şi anume, Directiva Consiliului Uniunii Europene nr.2000/78/EC din 27.11.2000 privind stabilirea unui cadru general pentru tratament egal în materie de angajare şi ocupație† şi Directiva Consiliului Uniunii Europene nr.97/80/EC din 15.12.1997 cu privire la sarcina probațiunii în cazurile de discriminare bazată pe criteriul de sex („Directiva privind sarcina probațiunii")‡. Aceste directive au apărut în urma adoptării Tratatului de la Amsterdam din 10.11.1997§, articolul 13 al căruia a acordat atribuţii noi

* *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte*, vol.1, Moldpres, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, Chişinău, 1998, pp. 341-358.
† *Directive 2000/78/EC,* Official Journal, L 303 of 02.12.2000.
‡ *Directive 97/80/EC*, Official Journal, L 014 of 20.01.1998.
§ **Treaty** *of* **Amsterdam,** Official Journal, C 340 of 10.11.***1997.***

STATI, V., (2010) The prohibition of discrimination
(art.14 of the Convention for the protection of the Human Rights and Fundamental Freedoms): the achievement of a European conception in the Penal Law of the Republic of Moldova in Jurnalul de Studii Juridice, Anul V, Nr. 1-2/2010

Comunităţii Europene pentru combaterea discriminării pe criterii de sex, origine rasială sau etnică, religie, convingeri sau orientare sexuală. Menţionăm aceasta în contextul în care, la 24.11.2006, Guvernul Republicii Moldova a adoptat Hotărârea nr.1345 cu privire la armonizarea legislaţiei Republicii Moldova cu legislaţia comunitară.*

Cu toate acestea, deocamdată, în Republica Moldova, nu a fost adoptat un act legislativ generalizat privind excluderea oricărei discriminări. Cadrul legislativ naţional conţine prevederi inserate în diferite acte legislative care interzic discriminarea pe criteriul de rasă, naţionalitate, etnie, limbă, religie, origine socială, opinie, sex, apartenenţă politică, avere sau orice alt criteriu care are ca scop restrângerea sau înlăturarea recunoaşterii, exercitării, în condiţii de egalitate, a drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale sau a drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social şi cultural sau în orice alte domenii ale vieţii publice.

Astfel, în scopul asigurării exercitării în condiţii egale a drepturilor de către femei şi bărbaţi în sfera politică, economică, socială, culturală, în alte sfere ale vieţii, precum şi prevenirii sau eliminării tuturor formelor de discriminare după criteriul de sex, la 9.02.2006, a fost adoptată Legea Republicii Moldova cu privire la asigurarea egalităţii de şanse între femei şi bărbaţi.† În special, în conformitate cu această lege: se consideră discriminatorii şi sunt interzise acţiunile care limitează sau exclud sub orice aspect tratarea egală a femeilor şi bărbaţilor (alin.(4) art.5); pentru încălcarea prevederilor legislaţiei în materie de egalitate între femei şi bărbaţi, subiectele raporturilor juridice care au comis acţiuni de discriminare după criteriul de sex poartă răspundere conform legislaţiei (alin.(2) art.24).

De asemenea, conform lit.b) pct.6 al Codului de etică şi deontologie al poliţistului (aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova la 10.05.2006)‡, conduita profesională a poliţistului se bazează pe principiile egalităţii, imparţialităţii şi nediscriminării, ceea ce presupune că, în îndeplinirea atribuţiilor profesionale, poliţistul aplică tratamente egale tuturor persoanelor, luând aceleaşi măsuri pentru situaţii similare de încălcare a normelor protejate de lege, fără a fi influenţat de considerente etnice, de naţionalitate, rasă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, vârstă, sex, orientare sexuală, avere, origine naţională, socială sau decurgând din orice altă situaţie.

În Legea Republicii Moldova cu privire la profilaxia infecţiei HIV/SIDA, adoptată la 16.02.2007,§ un întreg capitol – Capitolul VI – este dedicat interzicerii discriminării persoanelor pe temei de infecţie HIV/SIDA în cele mai variate situaţii: interzicerea discriminării la locul de muncă şi de

* Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 189-192.
† Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 47-50.
‡ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 75-78.
§ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 54-55.

STATI, V., (2010) The prohibition of discrimination
(art.14 of the Convention for the protection of the Human Rights and Fundamental Freedoms): the achievement of a European conception in the Penal Law of the Republic of Moldova in Jurnalul de Studii Juridice, Anul V, Nr. 1-2/2010

învăţământ; restricţii la efectuarea unei călătorii şi la alegerea reşedinţei; interzicerea discriminării în instituţiile medico-sanitare şi balneare publice, departamentale şi private; interzicerea discriminării privind accesul la servicii de asigurare, de creditare şi de acordare a împrumuturilor. Potrivit art.27 din Legea cu privire la profilaxia infecţiei HIV/SIDA, nerespectarea de către conducătorii întreprinderilor, indiferent de forma juridică de organizare sau tipul de proprietate, ai instituţiilor preşcolare şi de învăţământ, ai instituţiilor medico-sanitare şi balneare publice, departamentale şi private a drepturilor persoanelor cu statut HIV pozitiv, precum şi lezarea intereselor lor atrag după sine răspunderea conducătorilor în conformitate cu legislaţia în vigoare.

2. După cum se poate observa, nerespectarea acestor reglementări (ca şi a unor reglementări similare) atrage răspunderea juridică, inclusiv răspunderea penală. În acest sens, trebuie de consemnat că art.176 al Codului penal al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr.985 din 18.04.2002* (în continuare – CP RM) stabileşte răspunderea pentru fapta de încălcare a egalităţii în drepturi a cetăţenilor. Concret, se are în vedere încălcarea drepturilor şi libertăţilor cetăţenilor, garantate prin Constituţie şi prin alte legi, în dependenţă de sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine naţională sau socială, apartenenţă la o minoritate naţională, avere, naştere sau orice altă situaţie:

- săvârşită de o persoană cu funcţie de răspundere;
- soldată cu daune în proporţii considerabile.

În plan comparativ, este consemnabil că, în ipoteza prevăzută la lit.a) art.176 CP RM, fapta de încălcare a egalităţii în drepturi a cetăţenilor comportă anumite similitudini cu fapta specificată la alin.(2) art.297 „Abuzul de serviciu" din Codul penal al României, adoptat prin Legea nr.286/2009.† Se are în vedere fapta funcţionarului public care, în exercitarea atribuţiilor de serviciu, îngrădeşte exercitarea unui drept al unei persoane ori creează pentru aceasta o situaţie de inferioritate pe temei de rasă, naţionalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, orientare sexuală, apartenenţă politică, avere, vârstă, dizabilitate, boală cronică necontagioasă sau infecţie HIV/SIDA.

Fapta, prevăzută la art.176 CP RM, prezintă anumite asemănări şi cu fapta specificată la art.369 al Codului penal al României, adoptat prin Legea nr.286/2009, prin care se stabileşte răspunderea pentru incitarea publicului, prin orice mijloace, la ură sau discriminare împotriva unei categorii de persoane.

Conţinutul infracţiunilor, prevăzute la alin.(2) art.297 şi art.369 ale Codului penal al României, adoptat prin Legea nr.286/2009, este pus în acord cu reglementările Ordonanţei Guvernului României nr.137/2000 privind

* Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 128-129.
† Monitorul Oficial al României, 2009, nr. 510.

STATI, V., (2010) The prohibition of discrimination
(art.14 of the Convention for the protection of the Human Rights and Fundamental Freedoms): the achievement of a European conception in the Penal Law of the Republic of Moldova in Jurnalul de Studii Juridice, Anul V, Nr. 1-2/2010

prevenirea şi sancţionarea tuturor formelor de discriminare.* Conform acestui act normativ, spre exemplu, constituie contravenţii:

- orice comportament constând în determinarea părăsirii domiciliului, în deportare sau în îngreunarea condiţiilor de viaţă şi de trai cu scopul de a se ajunge la renunţarea la domiciliul tradiţional al unei persoane sau al unui grup de persoane aparţinând unei anumite rase, naţionalităţi, etnii sau religii, respectiv al unei comunităţi, fără acordul acestora;
- orice comportament care are ca scop mutarea sau alungarea unei persoane sau unui grup de persoane dintr-un cartier sau dintr-un imobil din cauza apartenenţei acestuia la o anumită rasă, naţionalitate, etnie, religie, categorie socială sau la o categorie defavorizată, respectiv din cauza convingerilor, vârstei, sexului sau orientării sexuale a persoanelor în cauză;
- interzicerea accesului unei persoane sau al unui grup de persoane în locurile publice din cauza apartenenţei acestora la o anumită rasă, naţionalitate, etnie, religie, categorie socială sau la oricare altă categorie defavorizată, respectiv din cauza convingerilor, vârstei, sexului sau orientării sexuale a persoanelor în cauză;
- orice comportament manifestat în public, având caracter de propagandă naţionalist-şovină, de instigare la ură rasială sau naţională, ori acel comportament care are ca scop sau vizează atingerea demnităţii ori crearea unei atmosfere de intimidare, ostile, degradante, umilitoare sau ofensatoare, îndreptat împotriva unei persoane, unui grup de persoane sau unei comunităţi şi legat de apartenenţa acestora la o anumită rasă, naţionalitate, etnie, religie, categorie socială sau la o categorie defavorizată ori de convingerile, sexul sau orientarea sexuală a acestuia, etc.

Ordonanţa amintită contravenţionalizează orice formă de discriminare, în cazul în care fapta respectivă nu intră sub incidenţa legii penale. Astfel, reieşind din principiul proporţionalităţii protecţiei penale a valorilor sociale, legiuitorul român a considerat contraindicată instituirea unei răspunderi penale pentru manifestări de discriminare de mică gravitate. În acelaşi timp, în legea penală română lipseşte o incriminare unitară prin care să fie sancţionate manifestările de discriminare de gravitate mai mare. Dar este oare oportună existenţa unei asemenea incriminări unitare?

Întrebarea dată este valabilă şi în privinţa legislaţiei Republicii Moldova.

3. Nu este greu de remarcat că dispoziţia art.176 CP RM suferă de o serie de deficienţe care împiedică aplicarea acestei norme în practică: 1) ea incriminează încălcarea egalităţii în drepturi a cetăţenilor, fapt ce poate fi considerat discriminatoriu faţă de persoanele care nu sunt cetăţeni ai Republicii Moldova, precum şi faţă de apatrizi; 2) în art.176 CP RM, este prezentată foarte

* Monitorul Oficial al României, 2000, nr. 431.

STATI, V., (2010) The prohibition of discrimination
(art.14 of the Convention for the protection of the Human Rights and Fundamental Freedoms): the achievement of a European conception in the Penal Law of the Republic of Moldova in Jurnalul de Studii Juridice, Anul V, Nr. 1-2/2010

aproximativ şi limitat lista de situaţii în care principiul nediscriminării poate fi încălcat; 3) legiuitorul moldovean prevede că subiect al infracţiunii în cauză poate fi numai o persoană fizică, nu şi o persoană juridică.

În altă ordine de idei, vom menţiona că, analizând prevederile art.176 CP RM, Mariavaleria del Tufo, expert din partea Consiliului Europei, care a efectuat expertiza legii penale a Republicii Moldova, afirmă că art.176 CP RM „necesită explicaţii mai ample, dat fiind că incriminarea unei generale şi generice încălcări a drepturilor şi libertăţilor garantate de Constituţie şi de alte legi, chiar cu precizarea că ea trebuie să se bazeze pe discriminare, nu reuşeşte să asigure înţelegerea exactă a tipului de conduită interzis şi contravine principiului legalităţii, sub aspectul previzibilităţii, consfinţit în art.7 al CEDO".

În această privinţă, nu putem să nu fim de acord cu G. Antoniu care susţine că ideea, după care norma penală trebuie să aibă un conţinut bine determinat (nullum crimen sine lege certa), exprimă o cerinţă a principiului legalităţii, în sensul că legea penală trebuie să determine complet faptele incriminate, spre a evita subiectivismul organului de aplicare a legii care să clarifice sensul neclar al normelor de incriminare.* Într-adevăr, pentru ca cetăţeanul să respecte legea penală, ea trebuie formulată de o asemenea manieră, încât să fie uşor înţeleasă de oricare destinatar. O formulare atât de generală, ca cea din art.176 CP RM nu poate să ofere garanţia respectării principiului egalităţii în faţă legii şi a autorităţilor publice, nu poate să reprezinte un factor eficient de prevenire şi combatere a discriminării.

Pentru ca prevederile art.14 al CEDO să-şi găsească o dezvoltare efectivă în planul dreptului penal, considerăm că se impune abrogarea art.176 CP RM şi, drept compensare, adoptarea unor amendamente în textul legii penale.

Astfel, în primul rând, propunem ca art.134[13], în care să fie definită noţiunea de discriminare, să completeze Capitolul XIII „Înţelesul unor termeni sau expresii în prezentul Cod", din Partea Generală a Codului penal al Republicii Moldova. În context, consemnăm un exemplu de elevaţie juridică, oferit de o ţară-membră a Uniunii Europene: în art.90quater din Titlul IX „Definirea unor termeni şi expresii, utilizate în Cod" din Cartea întâi a Codului penal olandez†, este definit conceptul „discriminare". La concret, se explică: termenul „discriminare" sau expresia „a exercita discriminare împotriva" poate fi întrebuinţată pentru a desemna oricare formă de diferenţiere, oricare acţiune de excludere, limitare sau avantajare, care este îndreptată sau poate duce la suprimarea sau încălcarea recunoaşterii, deţinerii sau beneficierii egale de drepturile omului şi libertăţile fundamentale în sfera politicii sau economiei, în domeniul social ori al culturii, sau în orice altă sferă a vieţii sociale.

---

* Antoniu G., Mitrache C., Stănoiu R.M. şi alţii. *Noul Cod penal comentat*, vol.I, sub red. lui G.Antoniu, C.H.Beck, Bucureşti:, 2006, p. 7, p. 15.

† *Ugolovnîi kodeks Gollandii*, Iuridiceskii ţentr Press, Sankt-Peterburg, 2001.

STATI, V., (2010) The prohibition of discrimination
(art.14 of the Convention for the protection of the Human Rights and Fundamental Freedoms): the achievement of a European conception in the Penal Law of the Republic of Moldova in Jurnalul de Studii Juridice, Anul V, Nr. 1-2/2010

Tocmai având un asemenea înţeles, conceptul „discriminare" este utilizat, de exemplu, în art.137d-137f, făcând parte din Titlul V „Infracţiuni contra ordinii publice" din Cartea a doua a Codului penal olandez.

Prevederile proiectatului art.134[13] CP RM trebuie să-şi găsească dezvoltarea în unele articole ale Părţii Speciale a Codului penal al Republicii Moldova, astfel încât motivul de discriminare să evolueze în calitate de circumstanţă agravantă a unor infracţiuni. Prin acesta, va fi adusă la îndeplinire doleanţa, exprimată de experţii Consiliului Europei, de asigurare a înţelegerii exacte de către destinatarii legii penale a tipului de conduită interzis, întru a fi respectat principiul legalităţii, sub aspectul previzibilităţii, consfinţit în art.7 al CEDO. În particular, este cazul ca sintagma „din motiv de discriminare", vizând respectiva circumstanţă agravantă, să-şi găsească locul în Codul penal al Republicii Moldova prin completarea: art.162 „Neacordarea de ajutor unui bolnav" cu lit.c) alin.(2); art.163 „Lăsarea în primejdie" cu lit.c) alin.(2); art.180 „Încălcarea intenţionată a legislaţiei privind accesul la informaţie" cu alin.(2); art.181 „Împiedicarea exercitării libere a dreptului electoral sau a activităţii organelor electorale" cu alin.(2); art.184 „Violarea dreptului la libertatea întrunirilor" cu lit.e) alin.(2); art.328 „Excesul de putere sau depăşirea atribuţiilor de serviciu" cu lit.e) alin.(3); art.370 „Abuzul de putere, excesul de putere sau inacţiunea la exercitarea puterii" cu lit.c) alin.(3), etc.

De menţionat, că noţiunea „discriminare" este deja specificată în art.309[1] „Tortura" din Codul penal al Republicii Moldova.* Cu atât mai mare devine necesitatea definirii legislative a acestei noţiuni în Capitolul XIII din Partea Generală a Codului penal al Republicii Moldova.

În continuarea aceleiaşi idei, recomandăm ca, la lit.d) alin.(1) art.77 „Circumstanţele agravante" din Codul penal, formularea „săvârşirea infracţiunii din motive de ură socială, naţională, rasială sau religioasă" să fie înlocuită prin formularea „săvârşirea infracţiunii din motiv de discriminare". Argumentele în favoarea unei astfel de remanieri sunt următoarele:

- discriminarea este de felul ei periculoasă socialmente, fără să atingă neapărat intensitatea urii. Or, art.14 al CEDO interzice discriminarea, nu ura bazată pe anumite criterii de discriminare;
- actuala prevedere de la lit.d) alin.(1) art.77 CP RM stabileşte doar patru criterii de discriminare – starea socială, naţionalitatea, rasa sau religia – făcând abstracţie de toate celelalte criterii de discriminare, prevăzute de art.14 al CEDO;

* În mod similar, la lit.d) alin.(1) art.282 din Codul penal al României, adoptat prin Legea nr.286/2009, se prevede răspunderea pentru fapta funcţionarului public, care îndeplineşte o funcţie ce implică exerciţiul autorităţii de stat sau a altei persoane care acţionează la instigarea sau cu consimţământul expres sau tacit al acestuia, de a provoca unei persoane puternice suferinţe fizice ori psihice, pe un motiv bazat pe orice formă de discriminare.

STATI, V., (2010) The prohibition of discrimination
(art.14 of the Convention for the protection of the Human Rights and Fundamental Freedoms): the achievement of a European conception in the Penal Law of the Republic of Moldova in Jurnalul de Studii Juridice, Anul V, Nr. 1-2/2010

- este mult mai facilă probarea faptului discriminării, decât al urii sociale, naţionale, rasiale sau religioase. Deci, va exista un potenţial mult mai mare de aplicare în practică a prevederii de la lit.d) alin.(1) art.77 CP RM, în varianta în care o propunem;
- în legea penală română, o împrejurare similară este considerată circumstanţă agravantă. Astfel, în conformitate cu lit.h) art.77 din Codul penal al României, adoptat prin Legea nr.286/2009, circumstanţă agravantă este săvârşirea infracţiunii pentru motive legate de rasă, naţionalitate, etnie, limbă, religie, gen, orientare sexuală, opinie ori apartenenţă politică, avere, origine socială, vârstă, dizabilitate, boală cronică necontagioasă sau infecţia HIV/SIDA ori pentru alte împrejurări de acelaşi fel, considerate de făptuitor drept cauze ale inferiorităţii unei persoane în raport cu celelalte.

Pe cale de consecinţă, având în vedere toate aceste argumente, recomandăm ca substituţia corespunzătoare să fie făcută şi în unele norme ale Părţii speciale a Codului penal al Republicii Moldova: lit.l) alin.(2) art.145 „Omorul intenţionat"; lit.i) alin.(2) art.151 „Vătămarea intenţionată gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii"; lit.j) alin.(2) art.152 „Vătămarea intenţionată medie a integrităţii corporale sau a sănătăţii"; lit.b) alin.(2) art.222 „Profanarea mormintelor".

De asemenea, recomandăm ca, art.43 „Circumstanţele agravante" din Codul contravenţional al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr.218 din 24.10.2008,* să fie completat, astfel încât să cuprindă formularea „săvârşirea infracţiunii din motiv de discriminare". La moment, acest act legislativ nu conţine nici o prevedere care s-ar referi chiar şi indirect la discriminare.

4. În alt context, menţionăm că, în scopul declarat al lărgirii cercului de situaţii în care principiul nediscriminării poate fi încălcat, a fost elaborat proiectul Legii pentru modificarea şi completarea Codului penal al Republicii Moldova, prin care se preconizează să fie modificate în principiu prevederile art.176 şi ale altor articole din Codul penal al Republicii Moldova†. Acest proiect, care în prezent se află la examinare în Parlament, a fost aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.1459 din 24.12.2007 cu privire la aprobarea proiectului de Lege pentru modificarea şi completarea Codului penal al Republicii Moldova.‡

În conformitate cu acest proiect, se preconizează completarea unor norme din legea penală cu formularea „din motiv de orientare sexuală a victimei". Această formulare este propusă pentru a desemna una din circumstanţele agravante ale infracţiunilor de omor intenţionat, de vătămare

* Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 3-6.
† http://www.parlament.md/download/drafts/ro/4583.2007.doc
‡ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 1-4.

STATI, V., (2010) The prohibition of discrimination
(art.14 of the Convention for the protection of the Human Rights and Fundamental Freedoms): the achievement of a European conception in the Penal Law of the Republic of Moldova in Jurnalul de Studii Juridice, Anul V, Nr. 1-2/2010

intenţionată gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii, de vătămare intenţionată medie a integrităţii corporale sau a sănătăţii, precum şi de viol.

În acelaşi proiect este propus un alt conţinut pentru art.176 CP RM:

„Articolul 176. Discriminarea

(1) Orice deosebire, excludere, restricţie sau preferinţă faţă de o persoană, un grup de persoane sau o comunitate, fără o justificare rezonabilă sau obiectivă, pe bază de rasă, naţionalitate, origine etnică, limbă, religie, culoare, sex, vârstă, stare a sănătăţii, orientare sexuală, opinie politică, statut social, apartenenţă la o categorie de persoane defavorizate, precum şi pe bază de orice alt criteriu, care are drept scop sau efect restrângerea sau înlăturarea recunoaşterii, folosinţei sau exercitării, în condiţii de egalitate, a drepturilor şi libertăţilor fundamentale recunoscute de Constituţie, legislaţia în vigoare sau tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte, se pedepseşte cu amendă în mărime de la 200 la 500 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 120 la 200 de ore, sau cu închisoare până la 1 an, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1000 la 1500 unităţi convenţionale.

(2) Aceleaşi acţiuni săvârşite de o persoană cu funcţie de răspundere, se pedepsesc cu amendă în mărime de la 300 la 600 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 150 la 240 de ore sau cu închisoare până la 3 ani în toate cazurile cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani".

Din analiza acestui proiect, rezultă următoarea contradicţie: pe de o parte, se propune ca, prin „discriminare", să se înţeleagă şi orice preferinţă faţă de o persoană, un grup de persoane sau o comunitate, fără o justificare rezonabilă sau obiectivă, şi pe bază de orientare sexuală; pe de altă parte, se propune ca numai orientarea sexuală să fie împrejurarea având ca efect agravarea răspunderii pentru omorul intenţionat, vătămarea intenţionată gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii, vătămarea intenţionată medie a integrităţii corporale sau a sănătăţii, ori viol. Cu alte cuvinte, deşi scopul declarat al autorilor proiectului este de a interzice prin mijloace penale discriminarea pe temei de orientare sexuală, se promovează de fapt apărarea penală preferenţială a victimelor având o orientare sexuală minoritară.

Astfel, constatăm că există un real pericol ca termenul de discriminare să se demonetizeze, datorită abuzurilor care se pot face în numele lui. Interzicerea discriminării nu poate fi eficientă atât timp cât se propune extrapolarea termenului acesta, încât să cuprindă în el fel şi fel de idei şi îndreptăţiri ale unuia sau altuia. Tocmai în virtutea acestei aşa numite „corectitudini politice", de exemplu, termenul de Crăciun de câţiva ani s-a interzis în Oxford întrucât acesta ar reprezenta o discriminare faţă de cei care nu aşteaptă Crăciunul. Termenul a fost înlocuit cu „Sărbătorile iernii".

STATI, V., (2010) The prohibition of discrimination
(art.14 of the Convention for the protection of the Human Rights and Fundamental Freedoms): the achievement of a European conception in the Penal Law of the Republic of Moldova in Jurnalul de Studii Juridice, Anul V, Nr. 1-2/2010

În legătură cu acest exemplu, dar şi alte exemple de natură similară, constatăm că este extrem de dificil a interzice excluderea sau restricţia faţă de o persoană, un grup de persoane sau o comunitate, fără a nu admite preferinţa faţă de acea persoană, acel grup de persoane sau acea comunitate. Astfel, este posibil ca acţiunea de interzicere a discriminării să devină până la urmă distructivă, generând ea însăşi discriminare.

5. Pentru a ne convinge de aceasta, vom examina unul din aspectele de realizare a principiului interzicerii discriminării în dreptul penal al Republicii Moldova. Avem în vedere formularea conţinută la lit.(2) art.126 CP RM, potrivit căreia caracterul considerabil sau esenţial al daunei cauzate prin infracţiune se stabileşte luându-se în considerare circumstanţele „care influenţează esenţial asupra stării materiale a victimei".

Nu putem trece cu vederea faptul că, iniţial, în art.126 CP RM definiţiile noţiunilor „daune în proporţii considerabile" şi „daune în proporţii esenţiale" erau altfel formulate. Se avea în vedere valoarea bunurilor care depăşeşte 250 şi, respectiv, 5 unităţi convenţionale (adică 5000 şi, respectiv, 100 de lei moldoveneşti). În acest fel, se poate remarca o schimbare a poziţiei legiuitorului moldovean faţă de modul de stabilire a caracterului considerabil sau esenţial al daunei cauzate: cuantificabil – în varianta iniţială a art.126 CP RM; estimativ – în varianta în vigoare a art.126 CP RM.

Astfel, în conformitate cu legea penală în vigoare, dacă victima are o stare materială „satisfăcătoare", atunci nu va funcţiona circumstanţa agravantă „săvârşirea infracţiunii cu cauzarea de daune în proporţii considerabile". Dacă însă starea materială a victimei este „nesatisfăcătoare", atunci amintita circumstanţă agravantă devine funcţională. Cu alte cuvinte, legea penală oferă o apărare mai energică victimei având o stare materială „nesatisfăcătoare", în comparaţie cu apărarea de care beneficiază victima care are o stare materială „satisfăcătoare". Dar nu este oare acesta un exemplu de discriminare?

Înainte de a răspunde la această întrebare, vom apela la opinia lui I.Ia. Kozacenko: „Există un singur temei al răspunderii penale – toate elementele infracţiunii sunt identificate în cadrul actului de conduită săvârşit. Faţă de toate persoanele, care au săvârşit o infracţiune identică, trebuie aplicată egal legea penală. În acelaşi timp, egalitatea tuturor în faţa legii penale trebuie să aibă ca premisă echitatea socială".* Replicând, vom reproduce punctul de vedere aparţinând filozofului german Georg Wilhelm Friedrich Hegel: „Este falsă afirmaţia că echitatea reclamă ca proprietatea unei persoane să fie egală cu proprietatea altei persoane. Echitatea presupune doar ca fiecare persoană să aibă proprietate".†

* Kozacenko I.Ia., Ugolovnoe pravo kak osnovnoj instrument ugolovno-pravovogo regulirovania, Ugolovnoe pravo, Obşciaia ciasty, Moskva, 1997, p. 20.
† Gegely G.V.F. Filosofia prava, Moskva, 1990, p. 108.

STATI, V., (2010) The prohibition of discrimination
(art.14 of the Convention for the protection of the Human Rights and Fundamental Freedoms): the achievement of a European conception in the Penal Law of the Republic of Moldova in Jurnalul de Studii Juridice, Anul V, Nr. 1-2/2010

Într-adevăr, în cazul persoanelor care au săvârşit o infracţiune (şi care, într-un fel sau altul, au încălcat principiul egalităţii) este caracteristic, mai degrabă, să vorbim despre dreptul acestora de a cere un tratament egal de la legiuitor şi de la organele abilitate cu aplicarea legii penale. Mai degrabă decât despre obligaţia de a respecta principiul egalităţii. De asemenea, nu prin această obligaţie, cât mai ales prin dreptul de a cere – de la stat şi de la alte persoane – respectarea principiului egalităţii, se caracterizează statutul juridic al victimei infracţiunii. Are dreptate N.F. Kuzneţova, când susţine: „Respectarea de către legiuitor a principiului egalităţii semnifică o asemenea manieră de incriminare a faptelor, care nu ar scoate în afara cadrului răspunderii penale anumite categorii de făptuitori. Egală trebuie să fie şi apărarea intereselor victimelor-cetăţenilor, precum şi ale societăţii şi ale statului. În acelaşi timp, incriminarea faptelor având un subiect special (de exemplu, persoana cu funcţie de răspundere, militar, judecător etc.), pentru care alte persoane nu sunt sancţionate, nu contravine principiului egalităţii cetăţenilor în faţa legii".*

Fiind solidari cu această poziţie, vom preciza că sporirea intensităţii răspunderii penale, în cazul persoanelor având calităţi speciale, se datorează faptului că aceste calităţi sunt folosite tocmai pentru a săvârşi o acţiune (inacţiune) cu grad de pericol social mai sporit. Adică, o asemenea sporire a intensităţii răspunderii penale nu excede cadrul principiului egalităţii: faptele, care nu sunt identice în planul pericolului social, nu pot presupune acelaşi tratament juridic. În acest sens, are dreptate Frederic Sudre care menţionează: „a distinge nu înseamnă a discrimina".† În acelaşi făgaş, Jacques Velu şi Rusen Ergec consemnează, pe bună dreptate, că există situaţii ale căror particularităţi impun a fi tratate diferenţiat.‡

Prin această prismă, „echitatea socială", despre care vorbeşte I.Ia. Kozacenko, trebuie privită în contextul aceluiaşi statut social special, în contextul trăsăturilor ce caracterizează o categorie determinată a subiectului special al infracţiunii. În context, este cazul de menţionat că, în conformitate cu Ordonanţa Guvernului României nr.137/2000 privind prevenirea şi sancţionarea tuturor formelor de discriminare, se prevede just că exercitarea drepturilor, enunţate în cuprinsul art.1 al legii nominalizate, priveşte persoanele aflate în situaţii comparabile. În alţi termeni, deosebirea în tratament pe baza unuia din criteriile ocrotite nu poate reprezenta o discriminare, în cazul în care, de exemplu, datorită naturii activităţilor ocupaţionale particulare sau a contextului în care se manifestă, o asemenea caracteristică constituie o cerinţă profesională autentică şi decisivă, cu condiţia ca obiectivul să fie legitim, iar cerinţa să fie proporţională.

---

* *Kurs ugolovnogo prava*. Obşciaia ciasty, tom 1, pod red. N.F. Kuzneţovoi, I.M. Tajkovoi, Zerţalo, Moskva, 1999, pp. 70-71.

† Sudre Fr. Droit europeen et international des droits de l'homme, PUF, Paris, 2003, p. 244.

‡ Velu J., Ergec R. *La Convention europeenne des droits de l'homme*, Bruylant, Bruxelles, 1990, p. 117.

STATI, V., (2010) The prohibition of discrimination
(art.14 of the Convention for the protection of the Human Rights and Fundamental Freedoms): the achievement of a European conception in the Penal Law of the Republic of Moldova in Jurnalul de Studii Juridice, Anul V, Nr. 1-2/2010

Deci, în toate celelalte cazuri, oricare diferenţiere va însemna o discriminare, deci o inechitate socială. O apărare penală egală presupune atât apărarea egală a aceloraşi valori sociale, cât şi egalitatea subiecţilor a căror interese sunt apărate de legea penală. Din acest punct de vedere, interpretarea, în alin.(2) art.126 CP RM, a noţiunii „caracterul considerabil sau esenţial al daunei cauzate", este vădit defectuoasă. Este subminat temeiul unic al răspunderii penale pentru infracţiunile, a căror săvârşire presupune prezenţa circumstanţei agravante „săvârşirea infracţiunii cu cauzarea de daune în proporţii considerabile (esenţiale)". Ceea ce, implicit, înseamnă nesocotirea prevederilor art.16 „Egalitatea" al Constituţiei Republicii Moldova, dar şi ale art.14 al CEDO.

Prevederea de la alin.(2) art.126 CP RM oferă o apărare mai eficientă victimelor din categoria socialmente vulnerabilă a populaţiei. Or, în ipoteza aceleiaşi mărimi a prejudiciului cauzat, circumstanţa agravantă „săvârşirea infracţiunii cu cauzarea de daune în proporţii considerabile" funcţionează dacă victima face parte din această categorie a populaţiei, şi, dimpotrivă, nu funcţionează dacă victima are o situaţie patrimonială satisfăcătoare.[*] Cineva ar putea invoca principiul umanismului, fixat la art.4 CP RM. Însă, conform acestui principiu, oricare persoană, indiferent de situaţia patrimonială, trebuie privită ca valoare supremă a societăţii. În plus, să fie acest principiu atât de important, încât să reducă la zero acţiunea principiului democratismului, fixat la art.5 CP RM? Conform acestuia, fără deosebire, printre altele, de avere, persoanele care au săvârşit infracţiuni sunt egale în faţa legii. De ce atunci averea victimei este factorul care poate condiţiona uneori agravarea, iar alteori neagravarea răspunderii penale a făptuitorului? Înseamnă că situaţia patrimonială a victimei poate avea ca efect discriminarea făptuitorului: cel care săvârşeşte infracţiunea în privinţa unei persoane din pătura avută a societăţii va răspunde mai puţin; cel care săvârşeşte infracţiunea în privinţa unei persoane din pătura socialmente vulnerabilă a populaţiei va răspunde mai mult. Între timp, art.5 CP RM conţine un mesaj foarte clar: nici o situaţie nu poate fi invocată pentru punerea în condiţii de inegalitate a persoanelor în faţa legii.

În vederea eliminării carenţelor reliefate mai sus, îi propunem legiuitorului moldovean revenirea la interpretarea iniţială a noţiunilor „daune în proporţii considerabile" şi „daune în proporţii esenţiale", conform căreia se avea în vedere valoarea care depăşeşte 250 şi, respectiv, 5 unităţi convenţionale. Până la această modificare legislativă, considerăm că oricare caz de aplicare a circumstanţei agravante „săvârşirea infracţiunii cu cauzarea de daune în proporţii

[*] Botezatu I., Modelele german şi elveţian de perfecţionare a reglementărilor penale naţionale privind escrocheria, Analele Ştiinţifice ale USM. Seria „Ştiinţe socioumanistice", vol.I, Chişinău, 2006, pp. 376-378; Botezatu I. Experienţa legislativă a unor state ca posibil model de perfecţionare a prevederilor art.190 CP RM, Conferinţa internaţională ştiinţifico-practică „Educaţie şi cercetare într-un stat bazat pe drept" (Chişinău, 16 octombrie 2009), Revista Naţională de Drept, 2009, nr.10-12, pp. 114-115.

STATI, V., (2010) The prohibition of discrimination
(art.14 of the Convention for the protection of the Human Rights and Fundamental Freedoms): the achievement of a European conception in the Penal Law of the Republic of Moldova in Jurnalul de Studii Juridice, Anul V, Nr. 1-2/2010

considerabile (esențiale)" poate fi considerat o violare a prevederilor art.14 al CEDO.

6. Într-o altă ordine de idei, vom supune analizei un alt aspect de realizare a principiului interzicerii discriminării pe tărâmul dreptului penal al Republicii Moldova. Concret, ne vom exprima poziția în raport cu oportunitatea menținerii răspunderii pentru fapta de părăsire a locului accidentului rutier în legislația Republicii Moldova.

La art.266 CP RM, se prevede răspunderea penală pentru infracțiunea de părăsire a locului accidentului rutier. Mai exact, pentru părăsirea locului accidentului rutier de către persoana care conducea mijlocul de transport şi care a încălcat regulile de securitate a circulaţiei sau de exploatare a mijloacelor de transport, dacă aceasta a provocat urmările indicate la alin.(3) sau (5) art.264 CP RM. Respectiv, la art.243 al Codului contravențional al Republicii Moldova, se stabileşte răspunderea pentru părăsirea de către vinovat a locului în care s-a produs accidentul rutier, dacă fapta nu constituie o infracțiune.

În mod similar, la alin.(1) art.338 din Codul penal al României, adoptat prin Legea nr.286/2009, se prevede răspundere pentru părăsirea locului accidentului, fără încuviinţarea poliției sau a procurorului care efectuează cercetarea locului faptei, de către conducătorul vehiculului sau de către instructorul auto, aflat în procesul de instruire, ori de către examinatorul autorității competente, aflat în timpul desfăşurării probelor practice ale examenului pentru obținerea permisului de conducere, implicat într-un accident de circulație.

În opinia noastră, atât art.266 CP RM, cât şi art.243 al Codului contravențional al Republicii Moldova, urmează a fi excluse din textul respectivelor acte legislative. Argumentele le vom prezenta în cele ce urmează.

În primul rând, ne întrebăm: care este *ratio legis*, de care s-a condus legiuitorul moldovean în vederea incriminării, la art.266 CP RM, a faptei de părăsire a locului accidentului rutier? Cel mai probabil, obligarea persoanei care conducea mijlocul de transport de a rămâne la locul accidentului rutier, sub amenințarea suportării răspunderii penale, este dictată de necesitatea respectării intereselor tuturor participanţilor la trafic, precum şi de necesitatea asigurării executării de către aceştia a obligațiilor reciproce, care se nasc ca urmare a producerii accidentului rutier. În opinia legiuitorului moldovean, incriminarea faptei de părăsire a locului accidentului rutier nu contravine prevederilor art.54 „Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți" din Constituția Republicii Moldova. Din punctul de vedere a legiuitorului moldovean, incriminarea acestei fapte nu aduce atingere nici exercițiului libertății de mărturisire împotriva sa, statuate la art.21 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr.122 din 14.03.2003*.

* Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 104-110.

STATI, V., (2010) The prohibition of discrimination
(art.14 of the Convention for the protection of the Human Rights and Fundamental Freedoms): the achievement of a European conception in the Penal Law of the Republic of Moldova in Jurnalul de Studii Juridice, Anul V, Nr. 1-2/2010

Însă, în opinia întemeiată a lui A. Cerbu, exercitarea de către bănuit, învinuit, inculpat a dreptului de a tăcea şi a nu mărturisi împotriva sa, nu poate fi interpretată în detrimentul lui şi nu poate avea consecinţe nefavorabile pentru el.* Formal, obligarea făptuitorului să rămână la locul accidentului rutier nu contravine libertăţii persoanei de mărturisire împotriva sa. În realitate însă situaţia e alta. Dispoziţiile normative, care obligă făptuitorul să rămână la locul accidentului rutier, îl transformă pe acesta în mijlocul de obţinere a informaţiei în pofida propriilor lui interese. Făptuitorul este lipsit de alternativă: dacă părăseşte locul accidentului rutier, este supus răspunderii penale; dacă rămâne la locul accidentului rutier, este nevoit să mărturisească împotriva sa.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a considerat că posibilitatea de a trage concluzii defavorabile din omisiunea unui acuzat de a răspunde la întrebările poliţiei trebuie, în mod necesar, să fie limitată. Dacă în cea mai mare parte a cazurilor apare firesc faptul că o persoană inocentă este dispusă să coopereze cu organele de poliţie şi să explice că nu a participat la comiterea unei infracţiuni prezumate, un acuzat poate, într-o situaţie concretă, să aibă suficiente motive să nu dorească o asemenea cooperare.†

În sens etimologic şi procesual, „a mărturisi" înseamnă a confirma sau a atesta un oarecare eveniment, al cărui martor ocular este cel care mărturiseşte, precum şi a prezenta informaţia probantă cu privire la circumstanţe şi fapte, pe care o deţine, cât şi a indica sursa acestei informaţii. Or, din principiul prezumţiei nevinovăţiei, rezultă că, chiar sub ameninţarea suportării răspunderii penale, nimeni nu poate fi obligat să prezinte informaţie despre circumstanţe şi fapte, în temeiul cărora poate fi pornit procesul penal. Cu siguranţă, dreptul de a nu mărturisi împotriva sa şi prezumţia de nevinovăţie se referă şi la etapa care precede pornirii procesului penal (de exemplu, în cazul cercetării împrejurărilor în care a fost săvârşit accidentul rutier). Or, pe bună dreptate, în cauza Saunders contra Marii Britanii şi în cauza Funke contra Franţei, examinate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, s-a decis că nu se îndreptăţeşte invocarea interesului public în vederea justificării folosirii în scopul acuzării a răspunsurilor obţinute pe calea constrângerii în cursul unei cercetări extrajudiciare.‡ Apropo, aceasta confirmă că art.266 CP RM vine în contradicţie cu alin.(1) art.54 din Constituţia Republicii Moldova, conform căruia, în Republica Moldova, nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile şi libertăţile fundamentale ale omului.

Art.266 CP RM, împreună cu dispoziţiile extrapenale de referinţă, nu ţin cont de faptul că obligaţia de a comunica poliţiei despre accidentul rutier trebuie

* Dolea I., Roman D., Sedleţchi Iu. şi alţii, *Drept procesual penal. Partea Generală*, vol.I, Cartdidact, Chişinău, 2005, p. 78; Dolea I., Roman D., Vizdoagă T. şi alţii. *Codul de procedură penală. Comentariu*, Cartier, Chişinău, 2005, p. 45.

† Case of Saunders versus United Kingdom // hudoc.echr.coe.int

‡ *Case Funke versus France* // hudoc.echr.coe.int

STATI, V., (2010) The prohibition of discrimination
(art.14 of the Convention for the protection of the Human Rights and Fundamental Freedoms): the achievement of a European conception in the Penal Law of the Republic of Moldova in Jurnalul de Studii Juridice, Anul V, Nr. 1-2/2010

să fie limitată doar la informaţia necesară acordării eficiente a ajutorului celor accidentaţi, precum şi restabilirii în cel mai scurt timp a circulaţiei rutiere. O asemenea informaţie nu trebuie folosită în scopul urmăririi penale a conducătorului mijlocului de transport.

Conjunctura unui accident rutier este de o asemenea natură, încât, rămânând pe loc până la sosirea poliţiei, conducătorul mijlocului de transport se denunţă inevitabil în calitate de persoană care conducea mijlocul de transport în momentul accidentului rutier. Mai mult, ambianţa de săvârşire a accidentului, a cărei păstrare îi revine conducătorului mijlocului de transport, este nu altceva decât un element de fapt, care serveşte la constatarea existenţei sau inexistenţei infracţiunii, la identificarea făptuitorului, la constatarea vinovăţiei lui. Dar, conform alin.(3) art.103 din Codul de procedură Penală al Republicii Moldova, bănuitul, învinuitul, inculpatul nu poate fi forţat să mărturisească împotriva sa ori să-şi recunoască vinovăţia, şi nu poate fi tras la răspundere pentru refuzul de a face astfel de declaraţii. În atare împrejurări ar fi naiv să credem că garantarea dreptului de a nu mărturisi împotriva sa are un conţinut real în contextul art.266 CP RM.

După cum s-a putut vedea, această normă penală vine în contradicţie cu principiile dreptului care asigură un proces penal echitabil, care apără bănuitul, învinuitul, inculpatul împotriva erorilor judiciare şi a erorilor de urmărire penală, precum şi împotriva abuzurilor persoanelor care efectuează urmărirea penală. Drepturile, care rezultă din aceste principii, nu pot fi restrânse din raţionamente de ocrotire a intereselor publice sau de preîntâmpinare a eschivării de la suportarea răspunderii penale. Totodată, conduita, care este interzisă de art.266 CP RM, nu reprezintă o ameninţare într-atât de mare la adresa ordinii de drept, încât să se facă o derogare atât de considerabilă de la principiile de incriminare. Stimularea conduitei postcriminale trebuie făcută pe alte căi, decât cea stabilită de art.266 CP RM (de exemplu, prin atenuarea pedepsei penale). Mai mult, stabilirea răspunderii penale doar pentru conducătorul mijlocului de transport, care părăseşte locul accidentului rutier, vine în contradicţie cu regula că restrângerea exerciţiului unor drepturi şi libertăţi trebuie să fie proporţională cu situaţia care a determinat-o (regulă stabilită la alin.(4) art.54 al Constituţiei Republicii Moldova).

Să nu uităm nici aceea că, potrivit alin.(3) art.1 al Constituţiei Republicii Moldova, demnitatea omului reprezintă o valoare supremă şi este garantată. Aceasta înseamnă că statul este obligat să apere demnitatea omului în toate sferele vieţii sociale. Nimic nu poate justifica restrângerea demnităţii omului în orice fel de condiţii. Respectarea demnităţii omului înseamnă că, în relaţiile sale cu statul, omul apare nu ca obiect al activităţii statale, dar ca subiect egal în drepturi. Ca subiect a cărui libertate de acţiuni (inclusiv libertatea de a-şi apăra propriile interese) nu poate fi restrânsă în mod arbitrar.

Recunoaştem că problema abordată nu pare a fi deloc simplă. Dovadă este şi faptul că, între anii 1990-1999, oportunitatea incriminării faptei de

STATI, V., (2010) The prohibition of discrimination
(art.14 of the Convention for the protection of the Human Rights and Fundamental Freedoms): the achievement of a European conception in the Penal Law of the Republic of Moldova in Jurnalul de Studii Juridice, Anul V, Nr. 1-2/2010

părăsire a locului accidentului rutier a fost examinată în Curţile Constituţionale ale Franţei, Germaniei, Spaniei, Croaţiei, Coreii de Sud, precum şi în Curtea Supremă de Justiţie a Canadei. În majoritatea din aceste cazuri, s-a ajuns la concluzia că, prin obligarea conducătorului mijlocului de transport să nu părăsească locul accidentului rutier, i se încalcă disproporţionat dreptul de a nu mărturisi împotriva sa.* Nu aceeaşi soluţie a pronunţat-o Curtea Constituţională a Federaţiei Ruse.† Totuşi, nelipsit de interes este că o opinie separată a fost exprimată de către membrul Curţii Constituţionale a Federaţiei Ruse, A.I. Kononov. Şi pe bună dreptate.

Or, făptuitorul este obligat să nu părăsească locul accidentului rutier (sub ameninţarea de a fi sancţionat), chiar dacă victima este decedată. Totodată, nu obligaţia de a acorda primul ajutor este cea care se află la temelia stabilirii răspunderii penale conform art.266 CP RM. În cazul în care nu se respectă această obligaţie, aplicabil va fi, după caz, art.162 „Neacordarea de ajutor unui bolnav" sau art.163 „Lăsarea în primejdie" din Codul penal al Republicii Moldova.

Dar mai există un aspect deloc neglijabil: răspunde în baza art.266 CP RM numai persoana care conduce mijlocul de transport. Dacă însă accidentul rutier a fost provocat de către un alt participant la trafic, acesta, părăsind locul accidentului rutier, nu va fi sancţionat. Mai mult, ce-ar fi să ne imaginăm că art.266 CP RM îşi extinde sfera de incidenţă: cel, care săvârşeşte orice altă infracţiune (de exemplu, un omor în care mijlocul de transport îndeplineşte rolul de instrument al infracţiunii), să fie tras la răspundere pentru că a părăsit locul săvârşirii infracţiunii? Iată că şi art.266 CP RM este un asemenea exemplu de represivitate excesivă. Numai că la o scară nu atât de extinsă.

În fine, vom consemna că art.266 CP RM a avut ca model art.265 din Codul penal al Federaţiei Ruse. Prin Legea federală nr.162-Ф3 din 08.12.2003,‡ acest articol a fost eliminat din Codul penal al Federaţiei Ruse. Astfel, poziţia legiuitorului rus nu a fost în consonanţă cu cea a Curţii Constituţionale a Federaţiei Ruse.

Pe cale de consecinţă, devine inoportună menţinerea răspunderii penale (şi contravenţionale) pentru fapta de părăsire a locului accidentului rutier în legislaţia Republicii Moldova. Recomandăm legiuitorului moldovean abrogarea art.266 CP RM şi a art.243 al Codului contravenţional al Republicii Moldova.

7. În încheierea analizei efectuate în cadrul prezentului studiu, formulăm următoarele concluzii:

* A se vedea pentru detalii: Osoboe mnenie sudii Konstituţionnogo Suda Rossiiskoy Federaţii A.L. Kononova, www.echr.ru/documents/doc/1252379/1252379-002/htm

† Postanovlenie Konstituţionnogo Suda Rossiyskoy Federaţii po delu o proverke konstituţionnosti st.265 Ugolovnogo kodersa Rossiyskoy Federaţii c svazi s jaloboy grajdanina A.A. Şeviakova, Rossiyskaia gazeta, 2001, nr. 23.

‡ Rossiyskaya gazeta, 2003, nr. 3366.

STATI, V., (2010) The prohibition of discrimination
(art.14 of the Convention for the protection of the Human Rights and Fundamental Freedoms): the achievement of a European conception in the Penal Law of the Republic of Moldova in Jurnalul de Studii Juridice, Anul V, Nr. 1-2/2010

- în plan comparativ, este consemnabil că, în ipoteza prevăzută la lit.a) art.176 CP RM, fapta de încălcare a egalităţii în drepturi a cetăţenilor comportă anumite similitudini cu fapta specificată la alin.(2) art.297 din Codul penal al României. De asemenea, fapta, prevăzută la art.176 CP RM, prezintă anumite asemănări cu fapta specificată la art.369 al Codului penal al României;
- Ordonanţa Guvernului României nr.137/2000 privind prevenirea şi sancţionarea tuturor formelor de discriminare contravenţionalizează orice formă de discriminare, în cazul în care fapta respectivă nu intră sub incidenţa legii penale. În acelaşi timp, în legea penală română lipseşte o incriminare unitară prin care să fie sancţionate manifestările de discriminare de gravitate mai mare;
- dispoziţia art.176 CP RM suferă de o serie de deficienţe care împiedică aplicarea acestei norme în practică: 1) ea incriminează încălcarea egalităţii în drepturi a cetăţenilor, fapt ce poate fi considerat discriminatoriu faţă de persoanele care nu sunt cetăţeni ai Republicii Moldova, precum şi faţă de apatrizi; 2) în art.176 CP RM, este prezentată foarte aproximativ şi limitat lista de situaţii în care principiul nediscriminării poate fi încălcat; 3) art.176 CPRM necesită explicaţii mai ample, dat fiind că incriminarea unei generale şi generice încălcări a drepturilor şi libertăţilor garantate de Constituţie şi de alte legi, chiar cu precizia că ea trebuie să se bazeze pe discriminare, nu reuşeşte să asigure înţelegerea exactă a tipului de conduită interzis şi contravine principiului legalităţii, sub aspectul previzibilităţii, consfinţit în art.7 al CEDO etc.;
- se impune abrogarea art.176 CP RM şi, drept compensare, adoptarea unor amendamente în textul legii penale: completarea legii penale cu art.134^{13}, în care să fie definită noţiunea de discriminare; prevederile proiectatului art.134^{13} CP RM trebuie să-şi găsească dezvoltarea în unele articole ale Părţii Speciale a Codului penal al Republicii Moldova, astfel încât motivul de discriminare să evolueze în calitate de circumstanţă agravantă a unor infracţiuni;
- este imperioasă revenirea, în alin.(2) art.126 CP RM, la interpretarea iniţială a noţiunilor „daune în proporţii considerabile" şi „daune în proporţii esenţiale", conform căreia se avea în vedere valoarea care depăşeşte 250 şi, respectiv, 5 unităţi convenţionale. Până la această modificare legislativă, oricare caz de aplicare a circumstanţei agravante „săvârşirea infracţiunii cu cauzarea de daune în proporţii considerabile (esenţiale)" poate fi considerat o violare a prevederilor art.14 al CEDO;
- este inoportună menţinerea răspunderii penale (şi contravenţionale) pentru fapta de părăsire a locului accidentului rutier în legislaţia Republicii Moldova.

STATI, V., (2010) The prohibition of discrimination
(art.14 of the Convention for the protection of the Human Rights and Fundamental Freedoms): the achievement of a European conception in the Penal Law of the Republic of Moldova in Jurnalul de Studii Juridice, Anul V, Nr. 1-2/2010

References:

Directive 2000/78/EC, Official Journal, L 303 of 02.12.2000.
Directive 97/80/EC, Official Journal, L 014 of 20.01.1998.
Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 128-129.
Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 189-192.
Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 47-50.
Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 54-55.
Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 75-78.
Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 1-4.
Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 3-6.
Monitorul Oficial al României, 2000, nr. 431.
Monitorul Oficial al României, 2009, nr. 510.
Rossiyskaia gazeta, 2001, nr. 23.
Rossiyskaya gazeta, 2003, nr. 3366.
Tratate internaţionale la care Republica Moldova este parte, vol.1, Moldpres,
Monitorul Oficial al Republicii Moldova, Chişinău, 1998, pp. 341-358.
Treaty of Amsterdam, Official Journal, C 340 of 10.11.**1997.**

Antoniu G., Mitrache C., Stănoiu R.M. et all (2006). *Noul Cod penal comentat*, vol.I, sub red. lui G.Antoniu, C.H.Beck, Bucureşti

Botezatu I. (2006), *Modelele german şi elveţian de perfecţionare a reglementărilor penale naţionale privind escrocheria*, Analele Ştiinţifice ale USM. Seria „Ştiinţe socioumanistice", vol.I, Chişinău

Dolea I., Roman D., Sedleţchi Iu. Et all (2005). *Drept procesual penal. Partea Generală*, vol.I, Cartdidact, Chişinău, 2005

Kozacenko I.Ia., Ugolovnoe pravo kak osnovnoj instrument ugolovno-pravovogo regulirovania, Ugolovnoe pravo, Obşciaia ciasty, Moskva, 1997

Kurs ugolovnogo prava. Obşciaia ciasty, tom 1, pod red. N.F. Kuzneţovoi, I.M. Tajkovoi, Zerţalo, Moskva, 1999,

Sudre, Fr. (2003). Droit europeen et international des droits de l'homme, PUF, Paris,

Ugolovnîi kodeks Gollandii, Iuridiceskii ţentr Press, Sankt-Peterburg, 2001.

Velu J., Ergec R. (1990). *La Convention europeenne des droits de l'homme*, Bruylant, Bruxelles,

http://www.parlament.md/download/drafts/ro/4583.2007.doc
www.echr.ru/documents/doc/1252379/1252379-002/htm

STATI, V., (2010) The prohibition of discrimination
(art.14 of the Convention for the protection of the Human Rights and Fundamental Freedoms): the achievement of a European conception in the Penal Law of the Republic of Moldova in Jurnalul de Studii Juridice, Anul V, Nr. 1-2/2010